

## Fen Bilimleri derslerinde kitap kullanımını ve öğrenci çalışma kitaplarının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi

*Evaluation of using book and student's workbooks used in science lessons according to students' opinions*

Tohit Güneş<sup>1</sup>

Canan Varol<sup>2</sup>

Oktay Güneş<sup>3</sup>

Received Date: 17 / 10 / 2015

Accepted Date: 22 / 01 / 2016

### Öz

*Bu çalışmada 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren kullanılan ve 2013 yılından itibaren kademeli olarak kullanımdan kaldırılan öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi, ödev ve öğrenme ortamlarındaki uygulamalarda kullanımıyla ilgili öğrencilerin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Samsun il merkezinde ve ilçelerindeki ortaokullarda öğrenim gören 108, 7. Sınıf öğrencisine yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış toplam 15 açık uçlu soru sorularak nitel veri toplanmış ve elde edilen veriler içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin çalışma kitabı konusunda öğrenci başarısına göre değerlendirmelerin değiştiği ve akademik başarı oranı ile kitap kullanımının yararlığı konusundaki görüşler arasında pozitif bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Başarılı öğrencilerin kitapların kullanımı ve yararları yönündeki değerlendirmelerinin olumlu olmasına karşın akademik başarıları daha düşük olan öğrencilerin çalışma kitapları zorunlu ek çalışma gerektirdiği için olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Başarı durumu ile kitap kullanımının paralellik göstermesi ve öğrencilerin genel görüşleri dikkate alındığında çalışma kitabı kullanımının yararlı olduğu kanısındayız.*

**Anahtar sözcükler:** Kitap kullanımı, çalışma kitabı, öğrenci değerlendirme

### Abstract

*This study is aimed to determine students' opinions about the effect of workbooks on the use of workbooks as homework and learning environment that have been used since 2005-2006 academic year and have been removed as gradually since 2013. For this purpose, in 2015-2016 academic year, the qualitative data was gathered by asking 15 open-ended structured and semi-structured questions to 108 seventh grade students who are schooler in city center and towns of Samsun. Results showed that students' evaluations about student's workbooks changed according to students' success and a positive correlation was appointed between academic success and the utility of using books. Although successful students' evaluations about using books and it's utility were positive, less successful students' evaluations were negative because workbooks require obligatory extra studying. We are of the opinion that success show parallelism with the use of books and the use of workbooks is much better when you consider students' general opinions.*

**Keywords:** Using book; Student's workbooks; Students' opinions.

<sup>1</sup> Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Department of Primary Education, Science Education, SAMSUN/TURKEY, [tohitgunes@gmail.com](mailto:tohitgunes@gmail.com)

<sup>2</sup> Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Department of Primary Education, Science Education, SAMSUN/TURKEY, [canan.varol@hotmail.com](mailto:canan.varol@hotmail.com)

<sup>3</sup> Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education, Department of Primary Education, Science Education, SAMSUN/TURKEY, [oktayg@omu.edu.tr](mailto:oktayg@omu.edu.tr)

## 1. Giriş

Gelişmişliğin ölçütü olarak kabul edilen teknoloji üretimi bilimsel ve ekonomik düzeydeki gelişmeler, toplumsal algı ve davranış durumlarındaki doğrular temelinde ulusal eğitim sistemlerine bağlı olarak ortaya çıktığı için eğitim ve öğretimde başarılı olmak adına tüm ülkeler yeni arayışlar içerisine girmiştir. Çünkü daha hızlı öğrenmek daha hızlı üretmek ve globalleşen dünyada ön sıralarda yer almak çağdaş eğitim sistemleriyle gerçekleşmektedir. Eğer ülkemiz de bu gelişime ayak uyduracaksa benzer eğitim programlarını zaman kaybetmeden uygulamak zorundadır. Ancak Türkiye’de çağdaş ülkelerinkine benzer eğitim programları oluşturmasına karşın bu programların sürekliliğinin olmaması, çok sık değiştirilmesi (normalde kökten değişim yerine aksayan yönlerin düzeltilmesi gerekirken Türkiye’de sil baştan yapılmaktadır) ve uygulamadaki çok önemli eksiklikler eğitim sisteminin aksamasına yol açmaktadır. Eğitim sistemleri, içinde birçok organı birlikte barındırdığından yapılacak yenilikler tüm bu organlarda değişime neden olacak ve bu organlarda da birçok şeyin yeniden ele alınmasını zorunlu hale getirecektir. Örneğin; Okullardaki öğrenme ortamlarında (learning environment) öğretmenlerde, öğrencilerde, kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinde, öğretim materyallerinde öğretmen yeterliliklerinde değişim olmasını ve öğrenci merkezli öğretim programlarının uygulanmasını gerektirmektedir.

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2004 yılında yapılandırmacı eğitim anlayışı temel alınarak hazırlanan ilköğretim ders programları, 2005 yılından itibaren uygulamaya konmuştur. Ders kitapları ile birlikte öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarının da bu kurama uygun olarak hazırlanması amaçlanmıştır. Cumhuriyetten günümüze kadar fen eğitimi farklı adlarla farklı düzeylerde yapılmış olmasına karşın son 30 yıl içerisinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. 28 Şubat 1997 de kabul edilen sekiz yıllık kesintisiz eğitimle birlikte daha önceleri Türkiye’de branslaşma yönünde belirgin ayrımlar yokken 1998 yılından sonra eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmasıyla birlikte dallanmalar başlamıştır. Buna yönelik olarak 2000 yılında programlar geliştirilmiş ve fen eğitimine yönelik olarak 2004 yılında fen ve teknoloji öğretim programı oluşturulmuştur. Bu program bazı değişikliklerle 2005 yılından itibaren uygulamaya konulmuş, 2007 yılında kısmen revize edilmiş olsa da, 2013 yılına kadar tüm sınıflarda kullanılmış ancak 2013 yılında fen ve teknoloji programı yerine 4+4+4 sistemiyle birlikte yeni fen bilimleri öğretim programı oluşturulmuştur. Bu program 3 yıldır uygulamada olmakla birlikte daha önceki fen ve teknoloji programı 8. sınıflarda hala uygulanmaktadır.

Fen bilimlerinin öğretimi ve günlük yaşama yönelik fen eğitimi öğretim programının etkililiğiyle doğrudan ilişkilidir (Güneş ve Demir 2007; Güneş ve Şener, 2009). Öyleyse iyi düzenlenmiş bir öğretim programı, belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, bunların amaçlarını, her dersin sınıflara göre haftada kaç saat okutulacağını ve öğretim metotlarını, tekniklerini gösteren kılavuz veya okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri içeren yaşantılar düzeneği olmalıdır (Demirel, 2007).

Okullarda temel kaynak olarak kullanılan ders kitapları öğretim programlarının bütün öğelerini içermesi nedeniyle olduğu gibi kullanılmakta ve yapılan bazı farklılıklar öğretmenlere bağlı olarak da değişmektedir. Ders kitaplarıyla birlikte kullanılan çalışma kitapları öğrencilerin kendi öğrenmelerini gerçekleştirebilmeleri için bir araç olmuş ve öğretmenler tarafından öğrenci merkezli öğretim amacıyla kullanılmıştır.

Ders kitaplarının birçok faktörü içermesi, öğretmen ve öğrenci için ayrı ayrı roller üstlenmesi, bilgiyi hazır olarak vermemesi ve programın öğelerinin ihtiyaçlarını kapsamı bakımından bir takım değişikliklere gidilmesi ihtiyacı hissedilmiştir. 2005-2006 yıllarında ilköğretim programında yapılan değişikliklerle fen ve teknoloji derslerinde ders kitabının yanında öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitabı da hazırlanmıştır. Öğretmen kılavuz kitabının öğretim sürecinin düzenlenmesinde öğretmene rehber olması amaçlanmıştır. Öğretmen kılavuz kitabı; öğretmenin konuları nasıl sunacağı, öğrencilerde bilgi, beceri ve fikirlerin birbiriyle ilişkisinin nasıl kurulacağı ve öğrencilerin öğrenme süreçlerinin hangi yöntem ve aktiviteler ile değerlendirileceğine ilişkin öğretmene yardım etmektedir (Köseoğlu, Atasoy, Kavak, Akkuş, Budak, Tümay, Kadayıfçı, ve Taşdelen, 2003). Öğrenci çalışma kitabı öğrencilerin öğrendikleri bilgi ve becerileri değerlendirebileceği aktiviteleri, soruları, araştırma projelerini kapsamaktadır (Köseoğlu ve diğ., 2003). Öğrenciler öğrenci çalışma kitabıyla öğrenme süreçlerini değerlendirme fırsatı bulabilirler.

2013 yılından itibaren geliştirilen yeni programla birlikte ilk ve ortaokul aşamalarında hem programın aşamalı olarak uygulanmaya başlanması hem de ders kitaplarının farklılaşmasıyla birlikte öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları kullanımdan kaldırılmaya başlanmıştır. 2016 yılından itibaren tamamen kullanımdan kaldırılacak bu kitapların yararlı olup olmadığı ile ilgili yeterli çalışma yapılmadığı görülmektedir. Fen bilimlerinin öğretimi ve buna bağlı olarak öğrencilere davranış kazandırılması (eğitimi) açısından çalışma kitaplarının ve öğretmen kılavuz kitaplarının kullanımına yönelik öğretmenler arasındaki tartışmalar hala devam etmektedir. Özellikle yaşam bilimi olarak ele alınan fen bilimlerinin uygulamaya dönük ve etkinliklerle yapılması kalıcı öğrenmeler için ve bilginin günlük yaşamda kullanılmasına yönelik olarak yapılandırılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Öğrenci ders kitaplarının uygulamaya dönük ve etkinliklerle desteklenen özellikleri öğrencinin dersle ilgili kendi öğrenmelerini gerçekleştirme açısından yararlıymış gibi görülmektedir. Bu nedenle çalışma kitaplarının kullanımına son verilmesinin öğrenciler tarafından nasıl değerlendirildiği ve öğrenmelerine yönelik olarak nasıl karşıladıkları amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

## 2. Yöntem

Bu çalışmada 2005-2006 eğitim öğretim yıllarından itibaren kullanılan ve 2013 yılından itibaren kademeli olarak kullanımdan kaldırılan öğrenci çalışma kitaplarının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi, ödev ve öğrenme ortamlarındaki uygulamalarda kullanımıyla ilgili öğrencilerin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla, 2015 -2016 eğitim öğretim yılında Samsun il merkezinde ve merkeze bağlı ortaokullarda öğrenim gören 108, 7. Sınıf öğrencisine yapılandırılmamış veya yarı yapılandırılmış toplam 15 açık uçlu soru sorularak nitel veri toplanmış ve elde edilen veriler içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan öğrenciler araştırma etiği çerçevesinde Ö<sub>1</sub>, Ö<sub>2</sub>, Ö<sub>3</sub>, Ö<sub>4</sub>, Ö<sub>5</sub>, ..... Ö<sub>108</sub> kodlarıyla kodlanmıştır.

## 3. Bulgular

Bu kısımda öncelikle uygulanan sorulara ardından da sorulara verilen yanıtlara ve bu yanıtların nedenlerine yer verilmiştir.

Soru 1) Öğrenci çalışma kitabını (ÖÇK) yararlı buluyor musunuz?

Güneş, T., Varol, C., Güneş, O. (2016). Fen Bilimleri derslerinde kitap kullanımı ve öğrenci çalışma kitaplarının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (2), 374-386.

Tablo 1. Soru 1 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Yararlı buluyorum	68	62.9
Bazen yararlı oluyor	17	15.7
Yararlı bulmuyorum	23	21.2

Tablo 1’de de görüldüğü gibi yanıtlar üç grupta sınıflandırıldı. ÖÇK’ yı yararlı bulan öğrenciler %62.9 oranında iken Ö<sub>2</sub> ve Ö<sub>3</sub> kodlu öğrenciler: yararlı buluyorum çünkü ÖÇK kendimizin ve arkadaşlarımızın düşüncelerini ortaya koymaya yarıyor, diyerek fikirlerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %21.2’si ÖÇK’yı yararlı bulmadıklarını belirtmişlerdir. Ö<sub>23</sub> kodlu öğrenci: İyi anlatılmamış, etkili değil, test çözmek istiyorum, ÖÇK’ yı kullanmıyoruz, yanıtını vermiştir.

Soru 2) Öğrenci çalışma kitabı ünite ile ilgili ön bilgilerinizi ölçüyor mu? Açıklayınız.

Tablo 2. Soru 2 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Evet ölçüyor	66	61.1
Bazen ölçüyor	9	8.3
Hayır ölçmüyor	30	27.7

Tablo 2’de de görüldüğü gibi ÖÇK’nın ön bilgilerini üniteye hazırlık olarak etkinlik ve sorularla ölçtüğüne inanan öğrenciler %61.1 ile çoğunluktadır. Ö<sub>18</sub> kodlu öğrenci: evet özellikle Fen ve Türkçenin ÖÇK’ya bayılıyorum, şeklinde cevap vermiştir.

Soru 3) Öğrenci çalışma kitabını hangi sıklıkla ve nerede (ev-okul- ders içi- ders dışı) kullanıyorsunuz?

Tablo 3. Soru 3 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
<b>Mekan</b> Evde kullanan	68	62.9
Okulda kullanan	60	55.5
<b>Sıklık</b> Ders içi kullanan	39	36.1
Ders dışında kullanan	31	28.7
Kullanmayan	10	9.2

Tablo 3 iki başlık altında sınıflandırıldı. Buradan elde edilen verilere göre ÖÇK mekan olarak % 62.9 ile en çok evde ödev şeklinde kullanılmış, Ö<sub>9</sub> kodlu öğrenci soruyu şu şekilde yanıtlamıştır : Genellikle inek olatırken okurum hem de hafta sonları.

Soru 4) Öğrenci çalışma kitabının kaldırılmasıyla ilgili ne düşünüyorsun, açıklar mısın?

Tablo 4. Soru 4 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
ÖÇK Kaldırılsın	29	26.8
Fark etmez	16	14.8
ÖÇK Kaldırılmasın	59	54.6

Tablo 4’ten de anlaşılacağı gibi ÖÇK’nın kaldırılmasını istemeyen öğrenciler % 54.6 oranında kitabın derslerine yardımcı, konulara ön bilgi sağladığı ve konuları tekrar ettikleri konusunda aynı fikirdeler. Ö<sub>12</sub> kodlu öğrenci: ÖÇK kaldırılmasın ama etkinlikleri uygulayamıyoruz, diyerek soruyu yanıtlamıştır.

Soru 5) Öğrenci çalışma kitabının gerekli olup olmadığıyla ilgili düşüncelerini yazar mısınız?

Tablo 5. Soru 5 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Gereklidir	66	61.1
Kararsızım	6	5.5
Gerekli değil	36	33.3

Tablo5'deki bulgulara göre öğrencilerin %61.1'i ÖÇK'nın gerekli olduğu yönünde yanıt vermişlerdir.

Soru 6) Öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikleri yaşamınızda uygulayabiliyor musunuz? Açıklayınız.

Tablo 6. Soru 6 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Evet uyguluyorum	34	31.4
Bazen uyguluyorum	24	22.2
Hayır uygulamıyorum	50	46.2

Tablo 6'daki verilere göre öğrencilerin %31.4 'ü çalışma kitabındaki etkinlikleri yaşamında uygulayabiliyorken % 46.2 'si çalışma kitabındaki etkinlikleri yaşamında uygulayamadığını belirtti.

Soru 7) Öğrenci çalışma kitabı öğrenmenizi kolaylaştırıyor muydu? Açıklayınız.

Tablo 7. Soru 7 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Evet kolaylaştırıyor	67	62
Bazen kolaylaştırıyor	12	11.1
Hayır kolaylaştırmıyor	29	26.8

Tablo 7'de öğrencilerin %62'si öğrenci çalışma kitabı öğrenmemizi kolaylaştırıyor derken, %26.8'i ise öğrenmemizi kolaylaştırmıyor diyerek soruyu yanıtlamıştır.

Soru 8) Öğrenci çalışma kitabını deney ve uygulamalar için gerekli buluyor musunuz? Açıklayınız.

Tablo 8. Soru 8 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Evet buluyorum	45	41.6
Bazen	9	8.3
Hayır bulmuyorum	54	50

Tablo 8' de görülüşü gibi öğrenci çalışma kitabını deney ve uygulamalar için gerekli buluyor musunuz sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğu % 50 gibi bir oranla hayır gerekli bulmuyorum demiştir. Ö<sub>54</sub> kodlu öğrenci: hayır çoğumuz okumadan çözüyoruz, internetten bakarak, derken adeta bir itirafta bulunmuştur. Öğrencilerin % 41.6'sı ise ÖÇK'yı deney ve uygulamalar için gerekli bulduğunu ifade etmiştir.

Soru 9) Öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler ilginizi çekiyor muydu? Açıklayınız.

Güneş, T., Varol, C., Güneş, O. (2016). Fen Bilimleri derslerinde kitap kullanımı ve öğrenci çalışma kitaplarının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2 (2), 374-386.

Tablo 9. Soru 9 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Evet ilgimi çekiyor	36	33.3
Bazen	27	25
Hayır ilgimi çekmiyor	31	28.7

Tablo 9’da öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler ilginizi çekiyor muydu, sorusuna verilen yanıtlar sınıflandırıldığında; öğrencilerin %33.3’ü etkinliklerin ilgisini çektiğini belirtirken, % 28.7’si ilgi çekici olmadığını düşündüğünü belirtmiştir. Bu konudaki düşüncelerini Ö<sub>60</sub> kodlu öğrenci: maalesef teşvik edici değil, diyerek belirtmiştir.

Soru 10) Öğrenci çalışma kitabı kalıcı öğrenmeniz üzerinde etkili miydi? Açıklayınız.

Tablo 10. Soru 10 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Evet etkili	65	60.1
Bazen	14	12.9
Hayır etkili değil	41	37.9

Tablo 10’daki verilere göre öğrenci çalışma kitabını kalıcı öğrenmeleri üzerine etkili bulan öğrenciler % 60.1 iken etkili bulmayanlar ise % 37.9 dur.

Soru 11) Öğrenci çalışma kitabıyla ilgili belirtmek istediğiniz olumlu olumsuz düşüncelerinizi açıklayınız.

Tablo 11. Soru 11 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Genel anlamda olumlu	49	45.3
Genel anlamda olumsuz	37	34.2

Tablo 11’de öğrenci çalışma kitabıyla ilgili belirtmek istediğiniz olumlu olumsuz düşüncelerinizi açıklayınız, sorusuna verilen yanıtlar % 45.3 ile olumlu cümleler içerirken %34.2 si olumsuz cümlelere yer vermiştir. Bu konudaki düşüncelerini Ö<sub>12</sub> kodlu öğrenci: faydalı bir kitap ama yazmaya üşeniyorum, diyerek belirtmiştir.

Soru 12) Öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler sizi araştırma ve sorgulamaya yönlendiriyor mu? Açıklayınız.

Tablo 12. Soru 12 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Evet yönlendiriyor	42	38.8
Bazen	12	11.1
Hayır yönlendirmiyor	52	48.1

Tablo 12’de öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler sizi araştırma ve sorgulamaya yönlendiriyor mu, sorusunu yanıtlayan öğrencilerden %38.8’i evet yönlendiriyor cevabını verirken %48.1’i hayır yönlendirmiyor diyerek cevaplamıştır. Bu konudaki düşüncelerini Ö<sub>9</sub> kodlu öğrenci: araştırmıyoruz çünkü bilgisayar dersimiz yok, sözleriyle cevaplamıştır.

Soru 13) Öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler ile ilgili yeni etkinlikler üretebiliyor musunuz?

Tablo 13. Soru 13 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Evet üretebiliyorum	29	26.8
Bazen	15	13.8
Hayır üretemiyorum	63	58.3

Tablo 13’de öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler ile ilgili yeni etkinlikler üretebiliyor musunuz, sorusuna verilen yanıtların % 26.8’i evet üretebiliyorum iken % 58.3’ü hayır yeni etkinlikler üretemiyoruz olmuştur.

Soru 14) Öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler sizi okuldaki sınavlarınıza ya da merkezi sınavlara (TEOG) hazırlıyor mu? Açıklayınız.

Tablo 14. Soru 14 için verilen yanıtlar

Belirtilen yanıtlar	f	%
Evet hazırlıyor	53	49
Biraz	6	5.5
Hayır hazırlamıyor	47	43.5

Tablo 14’de öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler sizi okuldaki sınavlarınıza ya da merkezi sınavlara (TEOG) hazırlıyor mu, sorusuna verilen yanıtlara öğrencilerin % 49’u evet hazırlıyor derken %43.5’i hayır hazırlamıyor yanıtını vermiştir.

Soru 15) Çalışma kitabıyla ilgili belirtmek istediğiniz başka düşünceleriniz var ise yazınız.

Bazı öğrencilerin soruyla ilgili dikkat çeken yorumları şunlardır:

Ö<sub>2</sub> kodlu öğrenci: çalışma kitabını geri dönüşüme atalım çünkü gelecekteki çocuklara da yarayacak.

Ö<sub>6</sub> kodlu öğrenci: bazen iyi bazen kötü ama yine de istemiyorum.

Ö<sub>25</sub> kodlu öğrenci: her şeyi soruyorlar.

Ö<sub>18</sub> kodlu öğrenci: lütfen hocalara söyleyin ÖÇK’da yapamadığımız etkinlikleri bize ödev vermesinler.

Ö<sub>16,19,25</sub> kodlu öğrenciler: ÖÇK yerine tablet istiyorum.

Ö<sub>71</sub> kodlu öğrenci: ÖÇK kesinlikle kalkmasın çok gerekli. Durumu olmayan, test kitabı almayanlar onları çözer.

Ö<sub>76</sub> kodlu öğrenci: bence daha eğlenceli, anlatıcı, açıklayıcı daha çok sorusu ve örneği olan ama çalışırken sıkmayan bir kitap, yormayan bir kitap bizim için daha eğitici ve öğretici olur. Fakat bizim ÖÇK’ımız böyle değil yeterli değil.

#### 4. Tartışma

Tüm öğretim programlarında amaç verilmek istenen bilginin kalıcı kullanılabilir ve anlamlı öğretilmesini sağlamak olduğu için buna yönelik yapılması gereken, her türlü eğitim ve öğretim araçları bilgi kaynakları ve öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaktır. Yapılan eğitimin hedeflerine ulaşması için öncelikle toplumsal yönünün ulusal çıkarlar doğrultusunda yapılması ve üretken bir toplum oluşturmak için yaşama dönük olarak uygulanması gerekmektedir. Milli Eğitim

Bakanlığı da bu doğrultuda geliştirdiği ve uygulamaya koyduğu öğretim programlarında bu özellikleri dikkate alarak çalışmalar yapmıştır. Örneğin MEB Tebliğler Dergisinde öğrenci çalışma kitabını “*İlgili öğretim programlarında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırmaya, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan basılı eser ile üniteleri görsel ve işitsel yönden destekleyen CD, DVD, VCD gibi ek materyalleri kapsayan set*” şeklinde tanımlamıştır (Tebliğler Dergisi, 2004). Görüldüğü gibi daha iyi bir eğitim öğretim için ÖÇK dışında her türlü öğretimi destekleyici araçlar sunulmaya çalışılmış ancak tüm bu çabalara karşın uygulamada bunun yapıp yapılmadığı ya da uygulamaların başarıya ulaşip ulaşmadığı ile ilgili değerlendirmeler ya yeterince yapılmamakta ya da yapılsa bile dikkate alınmamaktadır. 2007 yılında fen ve teknoloji öğretim programında eğitim öğretimi destekleyici araç olarak yer alan Öğretmen Kılavuz Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı 2013 fen bilimleri öğretim programında kademeli olarak kaldırılmaya başlanmıştır. Bunun doğru olup olmadığı veya öğretim açısından öğrencilere yararlı olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılmamıştır. Bizim yaptığımız çalışmalarda ÖÇK’nın öğrenciler tarafından genellikle yararlı olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin bu öğretim araçlarıyla ilgili olarak genellikle olumlu görüşe sahip oldukları görülmektedir. Öğrencilere, Öğrenci çalışma kitabını (ÖÇK) yararlı buluyor musunuz, sorusuna %62.9 gibi önemli bir kısmı yararlı bulduğunu belirtmiş (Tablo 1) ve ÖÇK’ni dersleri için açıklayıcı, tekrar edici, eğlenceli, etkinlik temelli ve sınavlarda yardımcı olarak bulduklarını belirtmişlerdir. Hayır yararlı bulmuyoruz cevabını veren % 21.2 lik kısım ise neden yararlı bulmadıklarıyla ilgili yaptıkları açıklamalarda ÖÇK’da konuların iyi anlatılmadığını, dersten sonra test çözmek istediklerini ve bazı öğretmenlerin çalışma kitaplarını hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Yapılandırmacı anlayışla hazırlanan öğretim programımız maalesef sınav sistemimiz ile çelişmekte, öğretmen ve öğrencilerimiz de fen öğretiminin amacı dışında sınav odaklı çalıştıkları için çalışma kitabıyla ilgili uygulamaları zaman kaybı olarak görmektedirler. Zaten fen öğretimine yönelik olarak çevre imkânları, dersin özellikleri, öğretmenin formasyonu gibi faktörlerden dolayı öğretim ortamında kullanılan araçlar zenginlik göstermemektedir (Demirel, 2007). Kitapların kolay elde edilmesi, diğer araçlara göre farklı işlevlere sahip olması, öğretim ortamlarında en kolay kullanıma sahip olması nedeniyle tercih edilmesi kaçınılmazdır.

Tablo 2’de Öğrenci çalışma kitabı ünite ile ilgili ön bilgilerinizi ölçüyor mu, sorusuna verilen evet ölçüyor yanıtını veren % 61.1 lik çoğunluk öğrenci ÖÇK’nın kendilerini etkinliklerle ve sorularla üniteye hazırladığını belirtmiştir. Ö<sub>18</sub> kodlu öğrenci özellikle Fen ve Türkçe öğrenci çalışma kitaplarına bayılıyor yanıtını vermiştir. Hayır öğrenci çalışma kitabı ünite ile ilgili ön bilgilerimizi ölçmüyor, yanıtını veren öğrenciler % 27.7’lik bir grubu oluşturmaktadır. Normalde ÖÇK öğrencilerin hazır bulunuşluğu veya ön bilgileriyle ilgili bir ölçme yapmamaktadır. Ancak genel olarak ÖÇK ile ilgili olumlu düşünce belirten öğrencilerin benzer oranlarda ölçme yaptığını belirttikleri görülmektedir.

Ders kitapları hem öğrenenlerin hem de öğretmenlerin kullandıkları bir araçtır. Öğrencilerin kendi başlarına da kullandıkları bir öğrenme aracıdır. Fakat öğrencilerin ders kitaplarını daha verimli kullanmaları ve gerekli davranışları kazanmaları için yardımcı araçlara ihtiyaç vardır. Yardımcı araçların içinde, en temel olan öğrenci çalışma kitaplarıdır. Öğrenci çalışma kitapları, öğrencinin öğrenme etkinliklerini kendi kendilerine yapmalarını sağlar. (Kılıç, ve Serdal, 2008). Bu



konuyla ilgili Öğrenci çalışma kitabını hangi sıklıkla ve nerede (ev-okul- ders içi- ders dışı) kullandınız, sorusuna verilen cevaplarda ÖÇK'yı evde kullananlar % 62.9 - okulda kullananlar %55.5 - ders içinde kullananlar % 36.1- ders dışında kullananlar ise 28.7 – hiç kullanmayanlar ise % 9.2'dir ( Tablo 3). Ö<sub>9</sub> kodlu öğrenci soruyu şu şekilde yanıtlamıştır: Genellikle inek otlatırken okurum hem de hafta sonları. Ayrıca Öğrenme, sadece sınıfta gerçekleşmez. Öğrenci, okul dışında da öğrenmeye muhtaçtır. Burada öğretmenin görevini yerine getirecek olan ise ders kitaplarıdır. Ders kitapları, bu anlamda öğretmenin rehberlik etme işlevini yerine getirebilir. Temel bilgilerin kazanılmasında, ders kitabından faydalanılabileceği gibi, ders kitabının yapacağı yönlendirmelerle başka kaynaklardan da bilgi kazanılabilir (Kılıç ve Serdal, 2008).

ÖÇK'ların kaldırılması ve gerekli olup olmadığı ile ilgili sorulara bakıldığında ÖÇK kaldırılmasının diyenler %54.6 ve ÖÇK gerekli diyenlerin oranı % 61.1 olarak bulunmuştur. Bu bulgularda öğrencilerin kitabı hem gerekli gördükleri hem de kaldırılmaması gerektiği ortaya çıkmış ve dolayısıyla kaldırılmasının doğru olmayacağı kanısına varılmıştır. Kılıç ve Serdal'ın (2008) aktardığına göre dünyanın değişik ülkelerinde yapılan araştırmalarda ders kitaplarının dünya genelinde okullarda kullanılan başlıca materyallerden biri olduğu ileri sürülmüştür. Türkiye' de ise Seven (2001)' in 7 ilde yaptığı araştırmada ders kitabının %72.64 oranı ile ülkemizde de en fazla kullanılan araç-gereç olduğu; yine %69,5 oranında her derste kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ders kitaplarının gelişen teknolojiye rağmen eğitim ve öğretimde önemli rol üstlendiğini ve yardımcı ders kitaplarının da yararlı olduğu görülmektedir. Bu rolün büyüklüğünü bile öğrencilerin yukarıda bahsedilen oranlarda kaldırılmasını istemediği ve gerekli gördüğü ÖÇK'nın kaldırılmaması ve geliştirilerek kullanımının yaygınlaştırılması kanısını taşımaktayız.

Öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin öğrenciler tarafından yaşamlarına dönüştürülüp dönüştürülmediğiyle ilgili olarak sorulan soruda öğrencilerin buradan elde ettikleri bilgileri yaşamlarında kullanma oranı sadece % 31.4 iken uygulayamayanların oranı % 46.2 olarak bulunmuştur (Tablo 6). Maalesef eğitim sistemimizin önemli eksikliklerinden olan bu durum kitaplara da yansımıştır. Kitaplardaki etkinlikler yaşamımızdan, doğadan ve dolayısıyla 'fen' den uzak bir hal almıştır. Hâlbuki yapılandırmacı anlayışla hazırlanmaya çalışılan öğretim programlarımız aynı titizlikle kitaplara veya diğer öğretim araçlarına da uyarlanmalı ve etkinlikleri öğrencilerin yaşamlarından kesitler bulacak şekilde zevk alarak yapmaları sağlanmalıdır.

Öğrenci çalışma kitabı öğrenmenizi kolaylaştırıyor muydu, kalıcı öğrenmeniz üzerinde etkili miydi sorularına verilen yanıtlarda %62 kolaylaştırdığı ve %60.1 kalıcılığı artırdığı şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu oranlara bakıldığında ÖÇK'nın hem öğrenme hem de kalıcılık açısından yararlı olduğu görülmektedir. Hatta bazı öğrenciler kitabı etkili, etkinlik temelli ve eğlenceli olduğunu belirtmektedirler. Öğrenme üzerinde kalıcı bir etkisinin olmadığını söyleyenlerden bazıları etkinlikleri malzeme yetersizliğinden dolayı yapamadıklarından yakınmışlardır. Bazı öğrenci grupları ise ders kitabındaki düz anlatım yöntemlerinden daha iyi anladıklarını belirtmişlerdir.

Öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin ilgi çekip çekmediği ile ilgili olarak öğrencilerin %33.3'ü evet ilgimi çekiyor şeklinde yanıtlamıştır ki bu pek iç açıcı bir oran olarak görülmemektedir. Oysa MEB ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliğinde (MEB mevzuat, 2012) öğrenci çalışma kitapları Öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla öğrencinin ilgisini çekecek örneklerle yer verilir, ifadesi geçmektedir. Buna rağmen fen öğrenci çalışma kitaplarının bu amaca tam olarak hizmet ettiği söylenemez. Bunun nedeninin yukarıdaki çeşitli sorularda da ortaya konduğu gibi uygulama ve günlük yaşamla ilişkilendirme eksikliğinden kaynaklandığı kanısındayız.

Öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler sizi araştırma ve sorgulamaya yönlüyor mu şeklindeki soruya verilen yanıtlar gruplandırıldığında öğrencilerin sadece %38.8'inin evet dediğini ve %48.1'inin hayır araştırma ve sorgulamaya yönlentmiyor yanıtını verdiğini görüyoruz (Tablo 12). Çünkü merak duyulmayan konuların varlığı, ilgi çekmeyen etkinlikler öğrenciler için bir zaman kaybı yaratıyor ve araştırma için yeterli istek uyandırmıyor. Oysa Köseoğlu ve ark.(2003), öğrenci çalışma kitabını 'öğrencilerin öğrendikleri bilgi ve becerileri değerlendirebileceği aktiviteleri, soruları, araştırma projelerini kapsamaktadır' şeklinde tanımlamaktadır. Ö, kodlu öğrenci araştırmıyoruz çünkü bilgisayar dersimiz yok, yanıtını vererek araştırma koşullarının uygunsuzluğundan yakınıyor. Tablo 13'de Öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler ile ilgili yeni etkinlikler üretebiliyor musunuz, sorusuna da % 54.7 oranıyla hayır üretemiyoruz yanıtı çoğunluktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi araştıramayan ve sorgulayamayan öğrencilerin yeni etkinlikler üretmesi de beklenemez.

ÖÇK'nın öğrencileri okuldaki sınavlara ya da merkezi sınavlara ne ölçüde hazırladığı ile ilgili soruya öğrencilerin hemen hemen eşit oranda olumlu ve olumsuz görüş belirttikleri dikkati çekmektedir. Öğrencilerin %49'u evet ortak sınavlara hazırlıyor derken % 43.5'i hayır hazırlamıyor şeklinde diyerek fikrini belirtmiştir (Tablo 14).

## 5. Sonuç

Tüm bu sonuçlar dikkate alındığında öğrenci çalışma kitaplarının istenen hedefe tam olarak ulaşamamış olmakla beraber tamamen ortadan kaldırılmasının çok da anlamlı olmadığı kanısını taşımaktayız. Köseoğlu ve diğ.'nin (2003-s. 133) *öğretim doğrudan ne ders kitapları ne de başka bir kaynakta yer alır. Bu kaynaklar sadece araçlardır* şeklindeki görüşleri yapılandırmacı öğrenme ortamında ders kitaplarının ne konumda nitelendirildiğine güzel bir örnektir. Yapılandırmacı öğrenme kuramının gereklerine uygun ders işlenen sınıf ortamlarında ders kitaplarının da bu kurama uygun olarak hazırlanması da gerekmektedir. Geleneksel sınıf ortamlarında kullanılan ders kitapları ile yapılandırmacı sınıf ortamlarında kullanılan ders kitapları arasında farklar bulunmaktadır. Geleneksel öğretim ortamlarında ders kitaplarında; nesnel olduğu kabul edilen bilimsel bilgi kitaplara yazılmış ve fen öğretiminin amacı bilimsel bilginin öğrencilere aktarılması olarak kabul edilmiştir (Sözbilir, Şenocak ve Dilber; 2006). Yapılandırmacı öğrenme ortamlarında ise ders kitapları mutlak bilginin bulunduğu ve öğrenciye bilgiyi aktaran konumunda değil, öğretmene ve öğrenciye rehber konumunda olmalıdır. Öğrenci çalışma kitaplarımız da bu amaçla yola çıkılmaya çalışılmış fakat sisteme uyum sağlayamamış öğretmenlerin uygulama farklılıklarından ve sunuş yöntemine alışmış ezber bilgiye aşına öğrencilerin çalışmak istemeyişlerinden nasibini almış dolayısıyla tam olarak yapılandırmacı anlayışa uyum sağlanılamamıştır.

Sonuç olarak, öğrenci çalışma kitaplarının bazı eksiklerine rağmen öğrenciler için yararlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle öğrenci merkezli bir eğitim yapılacaksa bu eğitim içerisinde önemli bir yer tutan ve öğrencilerin bizzat kendileri tarafından yapılan etkinliklerle donatılmış yardımcı kitapların yararlı olacağı görüşündeyiz. Sınav sisteminin getirdiği ezbere test çözmeye yönelik öğretmen uygulamalarından ziyade bilginin günlük yaşama dönüştürülmesini ve dolayısıyla üretebilme yeteneğine ulaşacak öğrenci yetiştirmeyi hedefleyen bir uygulamaya geçilmelidir. Az da olsa öğrenci aktivitelerini artıran ÖÇK'nın tamamen kaldırılmasının öğretimin tamamen öğretmen merkezli olmasına neden olacağı düşünülmektedir.

### Kaynakça

- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ekinci, A. ve Öter, Ö. M. (2007). *İlköğretim okulları ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarının branşlara göre incelenmesi çalışmaları raporu*. [https://www.google.com.tr/search?q=duablo.dicle.edu.tr&oq=duablo.dicle.edu.tr&aqs=chrome..69i58j69i57j5.5167j0j4&sourceid=chrome&es\\_sm=93&ie=UTF-8#](https://www.google.com.tr/search?q=duablo.dicle.edu.tr&oq=duablo.dicle.edu.tr&aqs=chrome..69i58j69i57j5.5167j0j4&sourceid=chrome&es_sm=93&ie=UTF-8#) adresinden elde edildi (15 Ekim 2015).
- Güneş, M.H. ve Çelikler, D. (2010). Konu alanı ders kitabı inceleme dersine yönelik öğrenci görüşleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 81-90.
- Güneş, T. ve Demir, S. (2007). İlköğretim müfredatındaki hayat bilgisi derslerinin, öğrencileri fen öğrenmeye hazırlamadaki etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 33, 169-180.
- Güneş, T. ve Şener, N. (2009). Evaluation of science and technology program according to students' opinions. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 1396-1401.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2008). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: PegemA Akademi.
- Köseoğlu, F., Atasoy, B., Kavak, N., Akkuş, H., Budak, E., Tümay, H., Kadayıfçı, H. ve Taşdelen, U. (2003). *Yapılandırmacı öğrenme ortamı için bir fen ders kitabı nasıl olmalı?* (1. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Küçüközer, H., Bostan, A., Kenar, Z., Seçer, S. Ve Yavuz, S. (2008). *Elementary education online*, 7(1), 111-126.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2004). *Tebliğler dergisi*. [tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem.../68-2004/180-2559-nisan-2004](http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem.../68-2004/180-2559-nisan-2004) adresinden elde edildi (10 Ekim 2015).
- Millî Eğitim Bakanlığı (2012). *Millî eğitim bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/dersarac/dersarac.html> adresinden elde edildi (12 Eylül 2015).
- Millî Eğitim Bakanlığı (2013). *İlköğretim kurumları fen bilimleri dersi (3-8.sınıflar) öğretim programı*. Ankara.
- Seven, S. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler ders kitapları hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Sözbilir, M., Şenocak, E. ve Dilber, R. (2006). Öğrenci gözüyle fen bilgisi öğretmenlerinin derslerde oluşturmaya dayalı öğretim yöntemlerini ne kadar kullandıklarına yönelik bir araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 481-492.

### Extended abstract in English

As the purpose of all teaching programs is to make sure that the information given is permanent, practicable and taught meaningfully, all kinds of educational and instructional tools, information sources, teaching methods and techniques should be used. Thus, programs which include alternative teaching methods and techniques and which can give information about life should be implemented. The purpose of the 2005 Science and Technology program students' workbook is to give students a chance to evaluate their own learning processes. Teachers' books and students' workbooks used until 2013 were withdrawn in 2013 within the scope of the new science teaching program formed with the system 4+4+4. Although 2013 program has been applied for three years, previous science and technology program and books are still used in the 8th grade. With the new program developed in 2013, students' workbooks and teachers' books have fallen into disuse with the start of the program being phased out in both primary and secondary schools. Beginning from 2016, the books will completely go out of use and there aren't enough studies about whether these books are useful. Thus, this research was conducted to find out how the students evaluated the study books falling into disuse and how they felt about this situation in terms of their learning.

To this end, qualitative data was collected by asking a total of 15 open ended unstructured and semi-structured questions to 108, 7th graders studying at secondary schools in Samsun during the Academic year 2015-2016 and the data obtained was evaluated through content analysis. The students who participated in the study were coded as S<sub>1</sub>, S<sub>2</sub>, S<sub>3</sub>, S<sub>4</sub>, S<sub>5</sub>, .....S<sub>108</sub> within the scope of research ethic.

Significant results obtained from the study are as follows:

1. 62.9% of the students thought that the workbook was useful while 21.2% thought it was not.
2. It was found that the place where workbook was most used was home with the purposes of homework and general revision.
3. While 26.8% of the students who wanted the workbook to go out of use thought that the workbook required additional study and responsibility, 54.6% of the students who did not want the workbook to go out of use thought that the book helped their lessons, provided pre information to their lessons and helped them review their lessons.
4. 33.3% of the students thought that the activities in the workbook were interesting.
5. 60.1% of the students thought that the book was effective on their permanent learning.
6. 43,5% of the students thought that the activities in the workbook did not prepare them to the exams at school or central exams (TEOG).

Since technological production and scientific and economic developments which are accepted as the criteria of development emerge depending upon national education systems, all countries begin new quests to be successful in education and training. Learning faster and producing faster and being in the forefront of the global world occurs through modern education systems. However, although Turkey forms education programs similar to those of modern societies, the fact that these programs are not continuous and changed very frequently and made from scratch each time cause very important shortcomings and education system to fail considerably. Primary school lesson programs which were prepared in 2004 by the Ministry of Education (MEB) based on constructivist education were put into use beginning from 2005. Teachers' books and students' workbooks were aimed to be prepared in line with this theory.

When the results obtained from this study are considered, we believe that although students' workbooks have not attained the desired goals fully, it is not very meaningful to completely make them go out of use. The views of Köseoğlu et al. (2003-p. 133) that *teaching is neither in text books nor in any other source, these sources are just means* are a good example of how workbooks are assessed in constructivist learning. In classes where lessons are taught according to constructivist learning theory, workbooks should also be prepared according to this theory. There are differences between the workbooks used in traditional classes and constructivist classes. In books used in traditional classes, scientific information which is considered to be objective is written in books and the purpose of science teaching is the transfer of scientific knowledge to students (Sözbilir, Şenocak and Dilber, 2006). In constructivist learning, workbooks should be guides for teachers and students rather than books which have absolute knowledge and which are tools to transfer knowledge to students. Student workbooks were prepared for this purpose; however, due to some negativity which occurred because of the differences in the way teachers apply these books and because of teachers' not giving up on usual presentation techniques, they were not effective. On the contrary, according to our results, despite some of the deficiencies in workbooks, it was concluded that they were useful for students. We are of the opinion that, in case of student centered education; workbooks which have activities to be done by students will be useful. Rather than teaching practices aimed at memorizing and test solving, teaching should be conducted in a way that transforms information to daily life and thus aims to educate students to reach the ability to produce. We are of the opinion that making student workbooks which increase student activities, although on a small scale, fall into disuse will make teaching completely teacher centered.